

egnshistorisk nyt

Udgivet af Egnshistorisk Forening i Gundsø

Nr. 3 - 2024 - 50. årgang

1972 - 2024

Motiv fra Klinten i Jyllinge, efter postkort fra Fjordmuseet.

Dette dejlige område har siden tidernes morgen været et naturligt samlingssted for de lokale beboere.

Her bliver stadig kælket om vinteren og badet om sommeren, og her tændes Sankt Hans bålet hvert år ved strandkanten for at fejre midsommeren.

Faconen på de bløde bakker skyldes, at her i gamle dage blev gravet ler til husenes mursten. Stenene blev formet ved, at leret kom i forme af træ, hvor der var plads til to stykker af gangen. De blev ikke brændt, men blot tørret i solen. Her var jo ikke noget teglværk. Derfor egnede stenene sig bedst til indendørs byggemateriale. Det var de så til gengæld også gode til, for her er stadig lerstens-vægge i byen, der står fint efter mere end 200 år .

Foreningens sommertur
Fredag den 6. september 2024

Se side 7

Genforeningsstenen i Ågerup

Alle lokale borgere i Ågerup – og sikkert også mange andre, som bor i Roskilde området - kender til genforeningsstenen, som i dag er placeret ved Ågerup Bibliotek. Men historien bag den 5 tons store kampesten er der sikkert kun få, der har kendskab til, og stenen har haft en noget omskiftelig placering i lokalområdet.

*Akvarel af Lammedyssen, malet af A.P. Madsen ca. 1900.
Her står den store bæresten stadig tydeligt i højre side af billedet.*

Lammedyssen 2014. Bemærk, at den store bæresten mangler her.

Foto: Ib Nielsen

Isen bragte stenen hertil

Vi skal helt tilbage til den sidste istidsperiode i Danmark, der sluttede for omkring 14.000 år siden.

Genforeningsstenen i Ågerup er en Ålands-rapakivi, dvs en granitstensart, der kun findes ved Ålandsøerne, mellem Sverige og Finland.

Genforeningsstenen foran Ågerup Bibliotek, 2014.

Foto: Ib Nielsen

Herfra er stenen af isen ført ned til Ågerup området, hvor den har ligget upåagtet hen lige til bondestenalderen for omkring 5.500 år siden, hvor området så småt begyndte at blive beboet.

Danmark bliver befolket

Vore forfædre opførte nu dysser og jættestuer over hele landet de følgende århundreder som begravelsespladser for deres døde. Men højene angav også slægtens ret til landområdet - her bor vi, her har vi ret til at være!

Vi har stadig en del høje tilbage i lokalområdet, mange kender sikkert den dobbelte jættestue lige nord for Kildemose Å.

Mange høje og dysser er fjernet i årenes løb, når en bonde har ment, at en høj tog for megen plads op for

god landbrugsjord, der ellers kunne dyrkes. Men heldigvis har overtroen virket som en form for beskyttelse ved mange af højene. Man havde alligevel respekt for de underjordiske, som måske boede i højene og kunne hævne sig på menneskene, hvis højen blev skadet eller fjernet. Der findes beretninger om, at bønder har måttet indstille deres gravearbejde ved højene, fordi der kom sygdom og dødsfald på gården både blandt mennesker og dyr.

Genforeningen 1920

Det var en stor og glædelig begivenhed, da Sønderjylland (Nordslesvig) i 1920 kom tilbage til Danmark. Vi havde efter krigen i 1864 mistet her- tugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg, d.v.s. to femtedele af Danmarks landområde og befolkning.

Det første kendte billede af genforeningsstenen, placeret på hjørnet ved Gundsøllillevej 2 og Ågerupvej. Bemærk den sorte gavl i baggrunden, Ågerupvej 36. Personen på billedet er fotografens hustru, Ane Marie Poulsen.

Foto: Harald Poulsen

Genforeningen var, kort fortalt, blevet mulig p.g.a. Tysklands nederlag i 1. Verdenskrig og en folkeafstemning i de sønderjyske områder. De fleste danskere kender sikkert det symbolske billede af Kong Christian 10, hvor han den 10. juli 1920 rider over den gamle grænse på den hvide hest.

Over hele Danmark blev der i de følgende år rejst genforeningssten, ca. 650 i alt. Alene i vores gamle Gundsø kommune findes der 6 af disse, med inskriptioner forfattet af lokale personer.

Ågerups genforeningssten

Det var Ågerup Sogns kvinder, der efter genforeningen tog initiativet til rejsningen af stenen. Der blev sagt,

at den blev betalt med deres æggepenge. For dengang var fjerkræholdet kvindernes ansvar og arbejdsområde – og deres egen indtægt!

Den store sten blev hentet fra Lammedyssen, der lå på gårdejer Anders Nielsens jord. Den har været en af bærestenene til dyssen.

Ifølge Nationalmuseets fredningstekst blev der indgået en frivillig fredning for dyssen i 1932, med gårdejer N.P. Nielsen, Syltagergård.

Ejnar ”Post” Nielsen fortæller i sine erindringer, at han i sine unge dage arbejdede som karl på forskellige gårde i området. I årene fra 1919 til 1924 var han ansat på Lammedysegården, der er udstykket fra Syltagergård.

Her fik han til opgave at være med til at grave den store sten fri, så den kunne transporteres ind til byen og blive til genforeningssten.

Ejnar Nielsen blev senere Ågerups legendariske post gennem en menneskealder.

Søndag den 23/10-1921 blev stenen afsløret ved en højtidelighed, og ovennævnte gårdejer Anders Nielsen, der dengang var byens ældste landmand, fjernede Dannebrogssflaget, der dækkede stenen. Forsamlingen sang vers 4 af sangen ”Jeg elsker de grønne lunde”, skrevet af Johannes Helms p.g.a. nederlaget i 1864:

*Mig fryder din ros, din ære,
mig knuger din sorg, dit savn;
hver glans, hver plet vil jeg bære,
som falder på Danmarks navn.*

Sognepræsten H.P. Hansen-Lavind holdt en kort tale, i hvilken han uddybede meningen med den tekst, han selv havde forfattet, og som er hugget i stenen:

SØNDERJYLLAND
JERNVINTER VEG FOR VARMEN
OG VILJEN I FOLKERØSTEN
SORGEN I BAR GENNEM LARMEN
NU TAKKER DANMARK FOR TRØSTEN
1864 – 1920

En anden Ågerup-borger, Harald Poulsen, deltog også i denne højtidelighed og har berettet om den i sin dagbog om Ågerup.

Ågerup Kirke ca. 1952, med genforeningsstenen til højre i billedet.

Foto: Gundsøegnens Lokalhistoriske Arkiv

Stenens placeringer i Ågerup by

Stenens første placering var på hjørnet ved Gundsølillevej 2 og Ågerupvej.

I 1952 blev stenen flyttet til parkeringspladsen ved kirken, tæt ved kirkegårdsmuren, da der skulle bygges alderdomshjem (hvor Ågerup Bibliotek ligger i dag), og stenen næsten kom til at stå på en byggeplads. Alderdomshjemmet blev indviet i 1953.

Omkring 1962 blev stenen flyttet igen, næsten tilbage på sin gamle plads – og fandt hermed sin nuværende plads foran Ågerup Bibliotek.

Ib Nielsen

Kilder:

Ejner Niensens erindringer.
Harald Poulsens erindringer.
Egnshistorisk Forenings
Årsskrifter 2010 og 2020.

Foreningens kommende arrangementer

Foreningens sommertur fredag den 6. september 2024

Se hele programmet på side 7.

Foreningens julemøde onsdag den 4. december 2024

Datoen ligger nu fast, og arrangementet annonceres i næste nummer af bladet.

Må vi bruge din e-mail adresse?

*Egnshistorie er også i nutid og fremtid!
Derfor vil vi gerne kunne sende dig rettidig info om arrangementer og bladet Egnshistorisk Nyt på digital form.*

Det gør, at vi sparer udgifter til produktion og distribution, og bladet bliver lidt grønnere, ved at vi sparer papir, trykning, skåner miljøet og reducerer CO2. Så kan vi bruge pengene til arrangementer for dig og hele din husstand.

Hvis du giver os accept, så send en e-mail med dit fulde navn og e-mailadresse til medlem@egnshistorie.dk

*Venlig hilsen
Bestyrelsen, Egnshistorisk Forening i Gundsø*

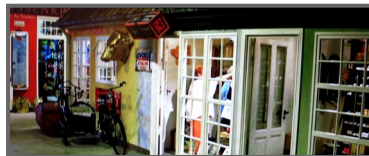
Sommerturen den 6. september 2024

Foreningen glæder sig til at byde velkommen til årets sommertur, der vil gå sydover, nemlig til det dejlige Møn.

Vi mødes morgenfriske på P-pladsen ved Jyllinge Kirke, hvor vores bus holder klar til start, og turen starter præcis **kl. 8.00**. Vores første stop gælder den traditionelle morgenbitter, så vi gør holdt ved Tappernøje - stiger ud af bussen, strækker ben og nyder en lille skarp til halsen!

Ca. kl. 10.00 ankommer vi til Thorsvang Samlermuseum i Stege. Det er indrettet med en åbenbaring af gamle hyggelige butikker og værksteder, der bugner af alverdens ting - fra en tid, da farfar var ung! Vi går rundt på egen hånd og oplever de mange udstillede ting og den hyggelige stemning. Her er bl.a. også skolestue, biograf og byrådssal, og overalt på museet bliver vi mødt af engagerede frivillige medarbejdere, der hver har deres særlige speciale og er klar til at besvare vores spørgsmål.

Kl. 12.30 samles vi i museets café, hvor der er bestilt smørrebrød til os plus en øl eller vand efter eget valg.

Kl. 13.30 stiger vi ombord i bussen igen, og nu skal vi til Vestmøn og besøge den meget spændende Fanefjord Kirke. Den er en stor, toskibet kirke, smukt beliggende med udsigt over Fanefjord og Grønsund. Kirken er særlig kendt for sine mange kalkmalerier af *Elmelundemesteren*, en af de mest kendte kalkmalerimestre fra middelalderen. Han har virkelig formået at formidle bibelhistorie, så det er til at forstå!

Kl. 15.00 er vi ventet i Fanefjord Skovpavillon, hvor eftermiddagskaffen og dejlig Dronning Margrethe lagkage er klar til os.

Kl. ca. 16.00 starter vi hjemturen, hvor vi kører over Bogø og Farøbroen til Sjælland.

Traditionen tro bliver der ved turens start uddelt et lille sanghæfte, så vi også kan få rørt stemmebåndene undervejs!

Der er forventet ankomst til Jyllinge ca. kl. 17.45.

Prisen for turen er kr. 400,-. Dette er inkl. bustur, entré, frokost med en øl eller vand, samt eftermiddagskaffe og kage.

Pengene betales kontant inden indstigning i bussen til foreningens kasserer Birthe Trampedach.

**Bindende tilmelding senest den 31. august til:
Jette Petersen, tlf. 5040 6146.**

Egnshistorisk Forening i Gundsø

Bygaden 19, 4040 Jyllinge
Foreningens hjemmeside:
www.egnshistorie.dk

Bestyrelsen

Formand: Ole Hannecke, Jyllinge 3030 4231
Næstfmd. Robert Tinghøj, Jyllinge 2021 9738
Kasserer: Birthe Trampedach, Jyllinge 2122 5349
Sekretær: Jette Petersen, Jyllinge 5040 6146
Ib Nielsen, Ågerup 4056 7701
Jacob Søegaard Nielsen, Ågerup 2220 2941

Telefon

Suppleanter

Eileen Amstrup, Jyllinge.. ..... 2125 1817
Erik Strand, Jyllinge 2685 9326
Ole Ilsøe, Jyllinge 4088 7722
Svend Aage Hansen, Jyllinge 4042 6412

Telefon

Egnshistorisk nyt

Udsendes fire gange årligt.
Produktion: Egnshistorisk Forening i Gundsø.
Redaktion: Jette Petersen, Robert Tinghøj
Hansen og Ole Ilsøe.
Layout: Jette Petersen og Conni Hejlsø.
Tryk: DK Print A/S, 4960 Rødby.
Adresseændringer meddeles til kasserer
Birthe Trampedach, tlf. 2122 5349
E-mail: kasserer@egnshistorie.dk
Kontonummer: 1551-0009205381
Årligt kontingent: kr. 150,-.

Dette nummer udsendes den 3. august 2024.
Næste nummer udsendes den 9. november 2024.
Artikler, fotos og tegninger i bladet må anvendes
med kildeangivelse og redaktionens godkendelse.

*Fra foredraget i Ågerup Sogne-
gård den 25. maj 2024.
Foredragsholderne Ib Nielsen
og Arne Søegaard fortalte om
Ågerups historie et par hundre-
de år tilbage .*

Gundsøegnens Lokalhistoriske Arkiv

Bygaden 19, 4040 Jyllinge
Tlf. 2137 8083
E-mail: lokalgundsoe@roskilde.dk
Leder: Louise Cecilie Nielsen

Åbningstid:
Onsdag kl. 12-16

Lokalhistorisk Arkiv i Herringløse

Hvedstrupvej 20, Herringløse
Adgang efter aftale.
Kontakt Helle Simonsen på:
Tlf. 2032 5363
E-mail: erikhelle50@gmail.com

Til opslagstavlen

Fredag den 6. september 2024
Foreningens sommertur

Onsdag den 4. december 2024
Foreningens julemøde
(annonceres i næste nummer)

Indhold:	side
Genforeningsstenen i Ågerup	2
Kommende arrangementer	6
Må vi bruge din e-mail adresse?	6
Sommerturen	7
Diverse meddelelser	8